

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף ט

(בעמוד הקודם)

רב יהודה אמר (בביאור דברי שמואל) הרוכב על בהמה של הפקר (כלי להזיז את הבהמה) לא קנה אותה.

ת"ש שניים שהיו מושכין בגמל: שני אנשים מושכים גמל או מנהיגים חמור (במקל), או אחד מושך ואחד מנהיג לדעת ת"ק במדה הזו (= בצורה הזו) קנו. לדעת רבי יהודה ניתן לקנות דוקא במשיכה בגמל ובהנהגה בחמור.

מדברי תנא קמא שאם היה אחד מושך ואחד מנהיג קנו שניהם את הבהמה, משמע שדוקא באופן כזה קנו שניהם. אבל אחד רוכב ואחד מנהיג, רק המנהיג קנה ולא הרוכב. ראייה לדברי רב יהודה.

דחייה: הוא הדין: באמת גם אחד רוכב ואחד מנהיג קנו שניהם, והסיבה שתנא קמא אמר דוקא 'אחד מושך' ואחד מנהיג' כדי להוציא מדעתו של רבי יהודה הסובר שדוקא משיכה בגמל והנהגה בחמור מועילה, אלא אפילו אם הפך את הקניינים גם מועיל לקנותם.

קושיא: אי הכי ליערבינהו: אם כך מדוע לא עירבב תנא קמא את כל הדינים וכתב 'שניים שהיו מושכים ומנהיגים בין בגמל בין בחמור'?

תירוץ: איכא חד צד דלא קני: באמת רק אחד מהקניינים קונה בין בגמל ובין בחמור, אבל הקנין השני אינו קונה בשניהם. ועל כך יש שתי לשונות מהו הקנין שלא קונה בשניהם. איכא דאמרי משיכה בחמור אינה קונה (אלא רק הנהגה קונה גם בגמל), איכא דאמרי הנהגה בגמל אינה קונה (אלא רק משיכה קונה גם בחמור). ולכן לא עירבב התנא את הכל, כי אז היינו חושבים שבכל מקרה קנה, אלא הוא כתב 'שניים שהיו מושכים בגמל ומנהיגים בחמור' שזו דרך הקנין שלהם, 'או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג' דהיינו דוקא בגמל או דוקא בחמור שניתן לקנותם בשני הקניינים - תלוי לפי שתי הלשונות הנ"ל.

ואית דמותיב מסיפא: יש המשיב ומביא ראייה לרב יהודה מהסיפא של דברי תנא קמא הנ"ל 'כמדה זאת קנו'. משמע שניתן לקנות במשיכה או בהנהגה בין גמל ובין חמור, אבל יש דבר אחר שלא ניתן לקנות אותו (כי דוקא במידה 'זו' קנה), ומהו? התשובה היא רוכב. ומכאן ראייה שרוכב לא קנה.

דחיה: לא למעוטי איפכא: כוונתו של תנא קמא 'כמדה זאת קנה' שדוקא משיכה בגמל קונה או הנהגה בחמור קונה, אבל אם עשה להיפך לא קנה. **קושיא: אי הכי:** אם כן זו בדיוק שיטת רבי יהודה ואם כן מה ההבדל ביניהם? **תשובה:** איכא חד צד: יש מקרה אחד שבו אם עשה להיפך קנה לדעת תנא קמא ולא לדעת רבי יהודה. כלומר תנא קמא התכוין שדוקא לגבי אחד מהם (חמור או גמל) אם עשה להיפך לא קנה, אבל לגבי השני (גמל או חמור) שני הקניינים מועילים. ובזה יש שתי לשונות מה לא קונה - האם משיכה בחמור או הנהגה בגמל.

ת"ש אחד רכוב חמור ואחד תפוס במוסירה: שנים מצאו חמור של הפקר, אחד רכב עליו והשני תפס במוסירה. הרוכב קנה את החמור, והתופס במוסירה קנה את המוסירה. מוכח שרוכב קונה. (ומכיון שרוכב קונה לבדו, אם כן ברוכב ומנהיג קנו שניהם). קושיא על רב יהודה!

תירוץ: הכא נמי במנהיג ברגליו: מדובר שהרוכב בועט בבהמה ומנהיג אותה ברגליו ולכן הוא קונה אותה במשיכה. **קושיא: אי הכי:** אם כן מדוע הרוכב לא קונה גם את המוסירה? והרי היא כמו 'תכשיט' המחובר לחמור וכשקונה את החמור קונה ממילא גם אותה. **הגמרא מתרצת:** כוונת הברייתא שהרוכב קונה חצי מהמוסירה והמחזיק במוסירה קונה חצי ממנה. (וזאת בגלל שהמגביה את המוסירה עושה קנין במוסירה ומפריע לרוכב לקנות את כל המוסירה)

ומקשה: בשלמא הרוכב מובן מדוע הוא קונה את המוסירה, בגלל שהוא מושך את צידה האחד על ידי הרכיבה ואת צידה השני מגביה עבורו המחזיק במוסירה (שמגביה עבורו ועבור הרוכב). אבל המחזיק במוסירה מדוע הוא קונה אותה, והרי הוא מגביה רק צד אחד שלה, ואילו הצד השני מחובר לחמור ואיך הוא קונה אותה? (כלומר מדוע הוא מקבל חצי מהמוסירה? הרי בשביל לקבל חצי הוא צריך לזכות בכל המוסירה יחד עם הרוכב ואז הם מתחלקים חצי חצי).

תירוץ: אימא זה קנה חמור וכוליה מוסירה וכו': כוונת הברייתא שהרוכב קנה את כל המוסירה, מלבד החלק שהתופס במוסירה מחזיק בידו. (כי החלק שהוא מחזיק בידו הרי הוא כאילו נחתך משאר המוסירה, וכפי שלמדנו לעיל בדף ז').

קושיא: האי מאי: הדבר לא מובן, מדוע הרוכב קונה את שאר המוסירה? כי אפילו אם נאמר ש'המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו', כל זה דוקא כשהוא מגביה אותה בשביל חבירו, אבל כאן התופס במוסירה הגביה אותה עבור עצמו והוא מתכוין לקנותה גם עבור חבירו. אלא שאם הוא עצמו לא קונה אותה, איך יתכן שהוא מקנה אותה לאחרים (לרוכב)?

תירוץ: אמר רב אשי: כוונת הברייתא שהרוכב קנה את החמור ואת החלק של המוסירה המחובר לראש של החמור הנקרא 'בית פגיה', והתופס במוסירה קנה רק את מה שהוא מחזיק בידו, ואילו את שאר המוסירה (החלק שבין ה'בית פגיה' למה שתופס המגביה את המוסירה) לא קנה אף אחד מהם. משום שגם לרוכב אין מי שיגביה אותה עבורו מהצד השני, וגם לתופס אין מי שיגביה אותה מהצד השני, ומשכך שניהם לא קונים את כל המוסירה מלבד החלק המסוים שהם מחזיקים בו.

תירוץ נוסף: רבי אבהו אמר: באמת כוונת הברייתא כפשוטה שהרוכב קנה רק את החמור ואילו התופס במוסירה קונה את כל המוסירה כולל בית פגיה. והטעם, בגלל שהתופס במוסירה יכול למשוך את המוסירה ולנתק אותה מהחמור, ואם כן הצד השני של המוסירה לא מחוסר הגבחה ולכן נחשב הדבר כאילו הגביה את כולה.

והא דר' אבהו ברותא היא: כלומר אינו נכון. (ברותא היא = 'דעה חיצונית'. זהו כינוי לחכם שטעה בלשון כבוד, ערוך). משום שאם נאמר כדברי רבי אבהו, נמצא שהמוצא טלית שהיא מונחת חציה על גבי קרקע וחציה על גבי עמוד, והגביה את חציה מעל גבי הקרקע, ואז בא אדם אחר והגביה את חציה מעל גבי עמוד, הראשון קונה את כל הטלית בגלל שהוא יכל לנתק אותה מהעמוד ואם כן הרי זה כאילו הוא הגביה את כל הטלית, והשני לא קנה כלום.

וזה אינו נכון. כי המשנה (בתחילת הפרק) כתבה בסתם ששניים אוחזין בטלית יחלוקו, והיא לא חילקה בין מקרה ששניהם הרימו אותה מהקרקע שאז הראשון לא קנה את כולה בגלל שהוא הגביה רק את חציה ושניהם קנו אותה, למקרה שחציה היתה מונחת על עמוד שהראשון שהגביה את חציה מהקרקע קנה את כולה. אלא תירוצו של רבי אבהו 'ברותא היא'.

ת"ש ר' אליעזר אומר רכוב בשדה: הרוכב על בהמת הפקר בשדה קנה אותה, אבל אם רכב עליה בעיר לא קנה (והטעם יתבאר להלן). ואילו מנהיג בהמה אפילו בעיר קנה אותה. מוכח שרוכב קונה. וקושיא לרב יהודה.

דח"יה: הכא נמי מנהיג ברגליו. קושיא: אי הכי היינו מנהיג: אם כן 'רכוב' הוא בעצם מנהיג, ומדוע מחלק רבי אליעזר בין 'רכוב' ל'מנהיג'? **תירוץ:** **תרי גווני מנהיג:** אלו הם שני סוגים של מנהיג.

קושיא: אי הכי רכוב בעיר מאי טעמא לא קני: מדוע רוכב לא קונה את הבהמה בעיר? **תירוץ:** **אמר רב כהנא:** כי אין דרכם של בני אדם לרכוב בעיר, משום 'צניעות' כלומר ענוה.

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: אם כן מי שהגביה ארנק בשבת באיסור לא יקנה אותו, בגלל שאין דרכם של בני אדם להגביה ארנק בשבת? זה לא יתכן! כי ודאי שמה שהוא עשה עשה אך קנה את הארנק. וגם כאן אפילו שאין דרכם של בני אדם לרכוב בעיר אין זה מבטל את הקנין של הבהמה.

ולכן לא מדובר כאן במציאה, אלא בקניית בהמה. ובאופן שהמוכר אמר לקונה 'קנה אותה כדרך שבני אדם קונים'. ולכן מכיון שאין דרך בני אדם לרכב בעיר הוא לא קונה אותה ברכיבה בעיר, כי המוכר התנה איתו שלא יקנה באופן הזה.

ואי רשות הרבים הוא: הגמרא מציינת שאפילו בעיר, הדרך לרכוב על בהמה ברשות הרבים (כי האנשים עוברים בינו לבין בהמתו), ולכן הוא קונה שם ברכיבה. ואם מדובר באדם חשוב (כגון עשיר) אפילו בעיר ובסמטה (שאין בני אדם מצויים בה) דרכו לרכוב על הבהמה, ולכן הוא קונה אותה. וכן אשה דרכה לרכוב כי היא לא יכולה לתפוס את הבהמה והיא תברח לה. וכן אדם זול שאינו צנוע ודרכו לרכוב בפני כל אדם, הוא גם קונה ברכיבה בכל מקום. אבל אדם בינוני שאינו איש חשוב ואינו איש זול, אין דרכו לרכוב בסימטא ואינו קונה שם ברכיבה.

*

בעי ר' אלעזר האומר לחבירו משוך בהמה זו: האומר לחבירו תמשוך את הבהמה בכדי **לקנות** את הכלים שעליה (ולא את הבהמה). האם הוא קונה את הכלים או לא?

קושיא: מי אמר ליה קני: וכי הוא אמר לו 'ותקנה את הכלים'? הרי הוא אמר 'לקנות את הכלים' ולשון זו משמעה אתה תתכוין לקנות אותם אבל אני לא מקנה לך אותם! ואין כאן שום קנין. **תירוץ:** אלא מדובר שאמר לו 'משוך בהמה זו וקנה כלים שעליה'. והשאלה היא האם המשיכה של הבהמה מועילה לקנות את הכלים או לא?

קושיא: אמר רבא: כל השאלה מתבססת על ההנחה שניתן לקנות כלים שמונחים על בהמה ב'קנין חצר', כי הבהמה נחשבת כחצר. אלא שזה לא נכון. כי אפילו אם היה אומר לו שיקנה גם את הבהמה וגם את הכלים במשיכה של הבהמה, וכי הוא היה קונה את הכלים? הרי הבהמה נחשבת ל'חצר מהלכת' וחצר מהלכת אינה קונה.

וכי תימא: ואם תאמר שניתן לקנות כלים ביחד עם הבהמה בקנין חצר, באופן שקודם כל משך את הבהמה והוא קנה אותה, ולאחר מכן היא עמדה ואז הוא קנה את הכלים ב'קנין חצר' כי 'החצר' לא היתה מהלכת.

אך גם זה אינו נכון. כי 'כל שאילו מהלך וכו', כלומר מכיון שהבהמה ראויה ללכת ממילא היא כבר לא דומה לחצר, ואם כן אפילו כשהיא עומדת אי אפשר לקנות את הכלים שעליה בתורת חצר.

תירוץ: והלכתא בכפותה: 'ההלכה' שאמר רבי אלעזר, כלומר הספק שלו הוא באופן שהבהמה קשורה ואינה יכולה לזוז. שאז אם היה מושך אותה כדי לקנות אותה ואת הכלים שעליה ודאי שהיה קונה אותם, כי היא נחשבת לחצר. אבל הספק הוא כשאמר לחבירו שיקנה רק את הכלים, האם המשיכה מועילה או לא.

קושיא לרבא: אמרו ליה רב פפא וכו': לדבריך שחצר מהלכת לא קונה, אם כן השט בספינה וקפצו דגים לתוכה הוא לא קונה אותם? ענה להם רבא - הספינה מצד עצמה נחה והמים הם שמוליכים אותה ולכן היא לא נחשבת ל'חצר מהלכת'.

א"ל רבינא לרב אשי: אם כן אשה שהלכה ברשות הרבים וזרק לה בעלה גט לתוך 'קלתה' (= הסל שעל ראשה) וכי היא לא מגורשת? והרי כתוב מפורש במשנה, שהיא מגורשת! ענה לו - ה'קלתה' מצד עצמה מונחת על ראשה ואינה מהלכת, אלא האשה היא זו שהולכת מתחת לקלתה ומזיזה אותה. וכנ"ל בספינה.

משנה: היה רוכב על גבי בהמה וכו'. אם נטל חבירו את המציאה מהקרקע ואמר 'אני זכיתי זה' הוא זכה בה, אבל אם הוא מסר את המציאה לרוכב ואחר כך אמר 'אני זכיתי בה תחילה', לא אמר כלום, כי חבירו כבר קנה אותה. (רש"י מצ"ן שאפילו אם נסבור ש'המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו' בכל מקרה הרוכב קונה את המציאה. כי אם המגביה קנה אותה הרי הוא נתנה במתנה ואינו יכול להתחרט, ואם הוא לא קנה אותה כי הוא לא התכוין לקנותה לעצמו אם כן היא נשארה הפקר עד שהגיעה לידי של הרוכב והוא זכה בה).

נמרא: תנן התם מי שליקט את הפאה: אדם שליקט פאה מהשדה ואמר 'הרי הפאה הזו בשביל איש פלוני עני' לדעת ר' אליעזר הוא זכה לפלוני העני בפאה שהגביה, לדעת חכמים הוא לא זכה לעני ועליו לתת אותה לעני הראשון שימצא.

אמר עולא: כל המחלוקת היא דוקא כאשר מי שלקח את הפאה הוא עשיר שרוצה לזכות בה בשביל עני, שאז צריך שני 'מיגו' בשביל שהוא יוכל לקנות בעבור העני: א. 'מגו דאי בעי מפקר נכסיה וכו'. מתוך שהעשיר יכול להפקיר את נכסיו ולהיות עני והפאה תהיה ראויה לו, גם עכשיו שהוא לא עשה כן היא ראויה לו. ב. 'מגו דזכי לנפשיה וכו'. מתוך שהוא יכול לזכות בפאה לעצמו (כי הוא יכול להחליט להיות עני כנ"ל) הוא יכול לזכות בה גם בשביל חבירו. ועל כך נחלקו רבי אליעזר וחכמים האם ניתן להשתמש בשני מיגו או רק במיגו אחד.

אבל אם המלקט את הפאה היה עני שרוצה לזכות בה בשביל עני אחר, לכולי עלמא הוא זוכה לו, כי יש כאן רק מיגו אחד (מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה).

אמר ליה רב נחמן לעולא: מדוע אתה לא אומר שהמחלוקת של רבי אליעזר וחכמים היא אפילו בעני שלקט פאה לעני אחר? כלומר המחלוקת האם יש בכלל מיגו שיכול לזכות לחבירו. כי לדעת רבנן עני לא יכול לזכות עבור חבירו בפאה, בגלל שדוקא במקרה שאדם זוכה לעצמו הוא יכול לזכות גם לחבירו, וכמו בשניים ואוחזים בטלית שאז 'מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה'. אבל כשהאדם עצמו לא זוכה, הוא לא יכול לזכות לחבירו, כי לא אומרים 'מיגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה'. אבל לדעת רבי אליעזר כן אומרים מיגו כזה.

אומר רב נחמן יש לי הוכחה לכך ממשנתנו. אם הרוכב ביקש מחבריו שיגביה עבורו את המציאה וחבירו הגביה אותה ואמר 'אני זכיתי בה', הוא זכה בה. רב נחמן מבין

שמדובר שהוא הגביה אותה עבור הרוכב, אבל לאחר מכן כשהיא בידיו הוא מתחרט ואומר 'אני זכיתי בה'.

והרי במציאה כולם יכולים לזכות בה, בין עני ובין עשיר. ולכן אם נפרש שהמחלוקת של רבי אליעזר וחכמים היא אפילו בעני שזוכה לעני אחר, והיינו האם אומרים 'מיגו דאי בעי זכי לנפשיה זוכה נמי לחבריה', אם כן משנתנו היא כדעת רבנן שלא אומרים מיגו כזה, ולכן לא קנה הרוכב את המציאה שהגביה חבירו בשבילו.

אבל אם נאמר שהמחלוקת שלהם היא רק בעשיר שמגביה לעני, והיינו האם אומרים שני מיגו, אבל לכו"ע אומרים 'מיגו דאי בעי זכי וכו'. קשה, מדוע באמת המגביה יכול להתחרט לאחר שהוא הגביה עבור חבירו וכבר חבירו זכה במציאה?